

De „eeuwige” tandtechnici

Neen lezer, dit opschrift is geen redactionele verzuchting na de kennisneming van het voorlopig verslag op de begroting voor Sociale Zaken; deze kenschetsing werd meer dan twintig jaar geleden reeds in de Tweede Kamer gegeven, nadat binnen vier jaar tijds voor het vraagstuk der onbevoegden zes maal de aandacht van de Volksvertegenwoordiging was opgeëist. En waarlijk niet in het voorbijgaan. Wanneer hier wordt voorop gesteld dat in de laatste decennia vier wetsontwerpen betrekking hebben gehad op de belangen der onbevoegden, dat hiervan drie het Staatsblad hebben bereikt en achterna de uitvoering dezer wetten tot scherpe critiek en ontevredenheid aanleiding heeft gegeven om van verdere incidentele behandeling van de zaak der teleurgestelden tot op de huidige dag slechts te gewagen, dan is de betiteling in het opschrift ten volle gerechtvaardigd.

Hoe dan? zal de lezer vragen, wiens kennis van de tandheilkundige zaken niet zo ver terug reikt. De hier volgende historische uiteenzetting moge laten zien hoe een naar omvang oorspronkelijk uiterst beperkte aangelegenheid geleidelijk en in strijd met de wettelijke regeling is uitgegroeid tot een hardnekkig gezwel in de tandheilkunde, dat onder en ondanks het politieke mes telkens weer verder woekert.

Zuiver gesteld dateert de aangelegenheid vanaf 9 Februari 1920, de dag waarop door de Hoge Raad het cassatieberoep van een wegens het onbevoegd uitoefenen der tandheilkunst veroordeelde tandtechniker werd verworpen en het hoogste rechtscollege besliste dat de toepassing der tandprothese tot de uitsluitende bevoegdheid van de arts en de tandarts behoorde. Van toen af aan stond onomstotelijk vast dat de clandestiene werkzaamheid van de „zelfstandig gevestigde” tandtechnici als wetsovertreding moet worden beschouwd met alle gevolgen van dien.

Het was het toenmalige kamerlid Mr., thans Prof. Mr. J. P. O u d, die zich einde 1923 tot tolk maakte van de situatie waarin deze onbevoegd praktiserenden waren geraakt en de Minister bij de behandeling der begroting voor het betreffende departement verzocht middelen te beramen, opdat deze tandtechnici hun werk ongestoord zouden kunnen voortzetten. Om deze mensen „al was het alleen maar om hen niet hun brood te doen verliezen” (de woorden zijn van de toenmalige minister) te hulp te komen werd in 1924 een wetsontwerp ingediend waarbij van hen, die vóór 10 Juni 1913 „het nemen van afdrukken in de mond en het plaatsen van kunststanden en gebitten als beroep toepasten, zonder bevoegd te zijn tot de uitoefening der tandheilkunst, werd verklaard dat zij daartoe bevoegd zouden zijn en blijven.”

Vanwaar juist 10 Juni 1913 zal men onwillekeurig vragen. Dit is de datum waarop de wijziging van de wet, regelende de uitoefening der tandheilkunst, van kracht was geworden. Daarin was onder de bevoegdheidsomschrijving de toepassing der tandprothese nieuw opgenomen. Er werd nu bij de verdediging van de praktiserende tandtechnici aangevoerd dat zij, die de betreffende werkzaamheden ver-

richtten, te goeder trouw konden menen gerechtigd te zijn tot de tandvervangkunst. Voor zover zulks streng genomen niet kon worden erkend, zou in elk geval aan hun veelal door de justitie niet gestoorde werkzaamheid een recht uit kracht der gewoonte kunnen worden ontleend om ook verder daarmede ongehinderd door te gaan. Het is dit „gewoonterecht” dat ook verder naarstig werd gehanteerd om aan hun onwettig bedrijf een juridisch aanvaardbare grondslag te geven. Voor het overige werd ter ondersteuning aangevoerd dat de openbare mening hen niet als wetsovertreders beschouwde, terwijl voor het overige beweerde billijkheidsgronden een aanleiding vormden om de bevoegdverklaring in een totdien verzuimde overgangsmaatregel alsnog bij de wet te treffen.

Men dient bij dit alles te bedenken, dat het ging om oudere personen, immers de techniker die zich zelfstandig had gevestigd, was voorheen als regel tevoren een reeks van jaren bij een tandarts in loondienst geweest om pas daarna zijn dienstbetrekking te verwisselen voor een zelfstandige werkzaamheid. Aldus kon in 1924 ten tijde van de indiening van het wetsontwerp geacht worden dat het ging om personen, die reeds meer dan 12 jaar zelfstandig werkzaam waren geweest. Het aantal van deze derhalve op gevorderde leeftijd zijnde personen werd bij de behandeling in de Kamer geschat op „10 tot 15, maximaal 20” belanghebbenden.

Welke maatstaven bij de uitvoering van deze wet, in handen van de Inspecties der Volksgezondheid, werden aangelegd bleek weldra: het aantal der verleende „visa” bedroeg het achtvoudige van het maximaal geschatte en deze werden met alle geheimhouding verleend, toen van de zijde der tandartsen bij de uitvoering protesten werden geuit tegen deze verregaande tegemoetkoming bij de behandeling der aanvragen, waarvan vele afkomstig van personen die in 1913 nog geen 20 jaar waren.

In de Tweede Kamer wekte deze vreemdsoortige en door de toenmalige Minister nog wel vergoelijkte uitvoering van de wet verontwaardiging. Het gevolg was een nieuwe wet, die een jaar later van kracht werd en waarbij de reeds verleende visa voor hernieuwde beoordeling werden ingetrokken. Voor deze beoordeling werd een speciale commissie ingesteld van een gelijk aantal tandartsen en tandtechnici onder leiding van een gezaghebbend politicus (de zg. commissie-Limburg).

Dit deskundig onderzoek bracht verslagenheid onder de 160 aanvankelijk toegelatenen: meer dan drie-vierde werd afgewezen. Deze teleurgestelden, die zichzelf gedupeerd verklaarden, berustten echter niet in de voor hun ongunstige beslissing. Zij verlangden een rechtvaardige en voor alle belanghebbenden gelijke toepassing van de wet, met als gevolg dat een speciale Kamercommissie als haar mening te kennen gaf dat de gevolgde werkwijze onbevredigend was geweest en een nieuw onderzoek voorstelde. Dit onderzoek nam de vorm aan van een examen onder leiding van een der toenmalige lectoren aan het Tandheelkundig Instituut te Utrecht, waarbij de exameneisen geba-

seerd waren op de omschrijving van de toepassing der tandprothese gelijk die in het eerder genoemde arrest van de Hoge Raad was gegeven. Het examen, ingesteld in 1930, werd naar algemene erkenning zeer clement afgenomen. Desondanks moest meer dan de helft der kandidaten worden afgewezen. Niet onvermeld moge blijven dat voor dit onderzoek vanwege het goedgeefse Departement driemaal meer kandidaten waren opgeroepen dan officieel als gerechtigd tot het examen konden worden beschouwd.

Inmiddels was een groep erkende „tandheekundigen” gecreëerd ten getale van 90, waarnaast 58 voor het examen afgewezenen zich als ten tweeden male gedupeerd aandienden en hun échèc weten aan andere oorzaken dan tekort aan bekwaamheid. Het zal in het licht van deze cijfers duidelijk zijn dat van het criterium: gevestigd zijn als zelfstandig tandtechnicus vóór 10 Juni 1913 niets was overgebleven. Hetgeen echter voor enige Kamerleden geen beletsel vormde voor verontwaardiging over het feit, dat aan gegadigden, die in 1913 pas 16 jaar oud waren, de toegang tot het examen was onthouden!

Bij de schriftelijke voorbereiding inzake de begroting van Arbeid voor 1930 vroegen dan ook „sommige” leden de aandacht van de Minister voor de tandtechnici, wie het niet was gelukt het diploma van tandheekkundige te verwerven en in dit verband werd bij de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer gesproken van een „geweldig onrecht”, dat „mensen, die jarenlang de praktijk op goede wijze hadden uitgeoefend”, niet waren geslaagd. De minister verweerde zich echter met de verklaring dat de wet thans naar behoren was uitgevoerd.

De onvoldaanheid over het effect der achtereenvolgens getroffen wettelijke maatregelen zocht nieuwe uitwegen als compensatie, waarbij ook de bevoegd verklaarden niet werden vergeten. Een invloedrijk Kamerlid, oud-minister, wenste alle bezitters van het eerste „visum”, ook al was dit later ingetrokken, toe te laten tot het theoretisch tandheekkundig examen, terwijl hij door een „buitengewoon eenvoudige” wetswijziging de tandheekkundigen het recht wilde verlenen tot het afleggen van het tandartsexamen om aldus aan de moeilijkheden hunner beperkte bevoegdheid te kunnen ontkomen. Het enige bezwaar dat tegen dit denkbeeld werd ingebracht betrof de verwachting dat de op die wijze te overwinnen moeilijkheden nog te groot zouden blijken.

De Minister, die tegenover deze opvattingen niet afwijzend stond, beloofde er zijn gedachten over te laten gaan met als resultaat dat begin 1932 een wetsontwerp werd ingediend met het doel de tandheekkundigen „op gronden der rechtvaardigheid” dezelfde bevoegdheid toe te kennen als de tandartsen bezitten krachtens de wet van 1878. De tandheekkundigen lag het blijkens de praktijk verre om zich bij hun werkzaamheid te houden binnen de grenzen hunner bevoegdheid en ten einde aan deze in de memorie van toelichting erkende wetsontduiking tegemoet te komen was het de opzet om de „nodeloze bemoeijking” uit de weg te ruimen.

Tot er van de volksvertegenwoordiging moet worden gezegd dat zij in meerderheid niet bereid bleek de minister op deze weg te volgen.

Reeds bij het afdelingsonderzoek stuitte het wetsontwerp op krachtige bestrijding; de denigrerende opmerkingen van de minister over de waarde van de tandheelkundige opleiding en over de tandartsen lokten niet alleen van tandartsenzijde doch ook van universiteitswege protesten uit. Kortom het wetsontwerp werd verworpen.

Intussen waren de zich „tweemaal gedupeerd” noemende tandtechnici min of meer op de achtergrond geraakt, althans in het politieke gezichtsveld. Men mene echter niet dat zij als gevolg hiervan materieel in kommervolle omstandigheden hun bestaan moeizaam voortsleepten. Integendeel, vrijwel allen oefenden zij clandestien of openlijk de tandheelkundige praktijk uit, daarin aangemoedigd door de houding der justitie, die hen in hun illegale werkzaamheid vrijwel niet bemoeiijkte. Hieraan ontleenden zij kennelijk een aansporing om zich telkens weer met adressen tot het Parlement te richten om op hun achteruitzetting te wijzen, die zij toeschreven aan de vorm waarin het examen in 1931 was afgenomen. Zij verzochten dan ook bij herhaling om alsnog tot de toepassing der volledige tandprothese te worden toegelaten. Gelijk voorheen vonden zij pleitbezorgers in de Staten-Generaal, maar een voorstel in de Tweede Kamer om alsnog „aan het vraagstuk der tandtechnici” een bevredigende oplossing te geven, werd in 1935 met een zij het dan ook geringe meerderheid verworpen. Dit sloot echter niet uit dat een commissie uit de Kamer, die de reeksten onderzocht, verklaarde niet voldaan te zijn over de wijze waarop, door middel van het examen, over de bevoegdverklaring was beslist. Zij vond echter geen termen deze kwestie opnieuw aan de orde te stellen.

Gelijk reeds werd opgemerkt bloeide, ondanks het als tragisch afgeschilderde lot dezer tandtechnici, die grotendeels zelfstandig werkzaam waren, de onbevoegde uitoefening als nooit te voren. De passieve houding der justitiële instanties deed steeds meer lieden de zij werkzaamheid verkiezen boven of naast een betrekking in loondienst bij het in de loop der jaren sterk tot ontwikkeling gekomen tandtechnisch laboratoriumwezen. Zo kon dan ook einde 1936 in de Tweede Kamer worden verklaard dat „tegen de 400” onbevoegden zich in de laatste jaren hadden gevestigd. Daarnaast maakten ook de tandheelkundigen zich bij voortdoring aan overschrijding hunner bevoegdheid schuldig, waarvan zij trouwens geen geheim maakten. De kwestie was dat zij algemeen tandheelkundige verrichtingen slechts mochten uitvoeren indien deze in rechtstreeks verband stonden met de voorbereiding van de mond voor een prothese. Deze beperking werd een brandende aangelegenheid toen een tandheelkundige werd veroordeeld omdat hij een op zich zelf staande extractie („gedeeltelijk” luidde de tenlastelegging vanwege de mislukte kunstbewerking) had verricht. In een arrest van de Hoge Raad werd het vonnis bevestigd.

Deze „krankzinnige toestand” (naar het oordeel van een der Kamerleden) was wederom een aanleiding om zowel de zaak der tandheelkundigen als die der gedupeerden opnieuw voor het front der volksvertegenwoordiging te plaatsen. De Minister was bereid om zich naar

duidelijk uitgesproken wensen van de Kamer te richten. Een interpellatie in de Eerste Kamer in 1937, waarbij de interpellant zich ten zeerste begaan verklaarde met het lot der voor het examen in 1930 afgewezen tandtechnici, „die (naar hij zeide) tientallen jaren de zaak der volksgezondheid hadden gediend”, was daarvan een gevolg. Hij deed niet tevergeefs een beroep op de Minister om „deze door en door fatsoenlijke mensen” te redden van de rand van de afgrond, waarin zij door hun onbevoegdheid dreigden te storten.

In afwachting van daartoe te treffen wettelijke maatregelen was de Minister van Justitie bereid eventuele vervolging van praktiserenden op te schorten. Van deze pauze profiteerden tevens de technici, die zonder enig historisch recht de onbevoegde uitoefening ter hand hadden genomen en wier aantal na de laatste schatting in de Kamer nog aanmerkelijk was toegenomen, een aantal waarbij de formeel als gedupeerd te beschouwen personen (nog 31 in totaal) in het niet viel. Het was aan de bemoeiingen van de Maatschappij ter bevordering der Tandheelkunde te danken dat de nieuw opgetreden Minister van Sociale Zaken zich bereid verklaarde om het klaarblijkelijk niet te stuiten euvel der onbevoegde uitoefening krachtdadig aan te pakken. Als voorwaarde en prijs daarvoor stelde hij een regeling ten gunste van hen, die voor het praktisch examen in 1930 niet waren geslaagd of daaraan, hoewel gerechtigd, niet hadden deelgenomen. Tot dat doel zou hun de gelegenheid worden geboden om opnieuw door een examen van hun geschiktheid als „tandheelkundige” blijk te geven.

De tandartsen, door des ministers stellige toezegging vertrouwend dat naast de van hen gevraagde concessie de onbevoegde uitoefening nu eindelijk zou worden geliquideerd, verklaarden zich bereid aan het in te stellen examen medewerking bij het afnemen te verlenen.

In het vervolg van deze overeenstemming werd in 1939 een wetsontwerp ingediend en aangenomen, waarbij in bovengenoemde zin een voorziening werd getroffen. Tevens werd de bevoegdheid van de tandheelkundigen verruimd, in dier voege dat deze niet meer werd beheerst door een al dan niet voorgenomen toepassing der tandprothese. Gelijk bekend bleven de behandeling van personen beneden 16 jaar en de orthodontie, wyl zij geacht worden daarvan geen deel te kunnen uitmaken, aan hun werkzaamheid onttrokken.

Behoeft te worden verklaard dat de wet overeenkomstig de daarin vervatte bepalingen is uitgevoerd? Natuurlijk, de examen-commissie werd geconstitueerd en de kandidaten conform de gestelde regelen op hun praktische bekwaamheid onderzocht. Er werden voldoende bevonden, echter niet allen. Wat echter niet geschiedde was een rigoureuze bestrijding van de onbevoegde uitoefening. En zo kon het gebeuren dat bij het opmaken van de balans enkele jaren geleden moest worden vastgesteld dat het aantal praktiserende tandtechnici, de stellige toezegging van de toenmalige minister ten spijt, uiteindelijk geen vermindering heeft te zien gegeven. Daaronder zijn er, die zich om een of andere reden ook thans nog gedupeerd gevoelen.

Acht jaar lang is het, althans op politiek niveau, te dien aanzien stil

geweest. Maar in 1948 werd een eerste poging gedaan, zij het zonder succes: de toenmalige minister van Sociale Zaken gaf onomwonden te kennen dat de wet van 1939 op de juiste wijze was uitgevoerd en daarmee de zaak voor de wetgever was afgesloten.

Edoch, met de wisseling der departementshoofden worden ook schijnbaar hecht gefundeerde standpunten niet steeds door de ambtsoptolger ter wille van de continuïteit aanvaard en zo kan voor de zoveelste maal in tandheelkundige kring met spanning worden uitgezien welke de houding van de huidige bewindsman aan het Departement van Sociale Zaken zal zijn tegenover de aandrang om „de historisch gegroeide en tot voor kort getolereerde toestand” der eeuwige tandtechnici opnieuw met een wettelijke regeling te verduurzamen.

Dit is in kort bestek het onopgesmukte, voor de buitenstaander wellicht ongeloofwaardige relaas van de politieke lotgevallen der onbevoegde uitoefening van de tandheelkunst. Men kan hieruit ervaren hoe door de oorspronkelijke poging om een klein groepje „autochthone” onbevoegden uit de illegale moeilijkheden te helpen een indrukwekkende stoet van bevoegdverklaarden is te voorschijn getreden.

In het licht dezer historie zou het wel van onbegrensde naïveteit getuigen wanneer men niet zou verwachten dat met een tegemoetkoming aan de in het Voorlopig Verslag opnieuw tot uitdrukking gebrachte verlangens, in de naaste toekomst weer nieuwe groepen via hun pleitbezorgers in de volksvertegenwoordiging het recht zouden opeisen om langs legislatieve kronkelpaden tot de praktijk der tandheelkunst te worden toegelaten.

De richting waarin de tandheelkunde zich in de laatste decennia ontwikkelt is voor de Regering enkele jaren geleden aanleiding geweest om de opleiding voor het beroep op een nieuwe leest te schoeien. De reorganisatie hield tevens een verzwaring in, mede tot uitdrukking komend in een verdeling van het onderwijsprogramma over zes jaren. Deze verlengde en momenteel wel zeer kostbare studie stelt bovendien materieel hoge eisen en wordt vaak onder moeilijke omstandigheden en met grote opofferingen volbracht.

Dat men meent aandrang te mogen uitoefenen om bepaalde personen, zonder enige theoretische scholing, eveneens toegang tot de tandheelkunst te verlenen, getuigt — afgezien van de schrijnende onrechtvaardigheid, welke een dusdanige concessie met zich zou brengen — van een volslagen gemis aan begrip omtrent de eisen, die aan de beoefenaren in dit tijdsgewricht dienen te worden gesteld. Op die grond alleen al moet het denkbeeld voor de Overheid onaanvaardbaar geacht worden.

Natuurlijk zullen de voorstanders met een blik naar het verleden de instelling van enig praktisch examen als hefboom gebruiken. Van de tandartsen kan bij de bittere herinnering aan niet-nagekomen ministriële beloften, bezwaarlijk verwacht worden dat zij bij de uitvoering weer medewerking zouden verlenen.

Moge zowel de Volksvertegenwoordiging als de Minister afkerig blijken van een wederopvoering van het beschamende tandtechnikersdrama!